

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1968/60

Karar Sayısı:1969/36

Karar günü:17/6/1969

Resmi Gazete tarih/sayı:18.5.197013497

İtiraz yoluna başvuran : Mersin İkinci Asliye Hukuk Mahkemesi.

İtirazın konusu : 15/5/1957 günlü ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun 31. maddesinin (c) bendinin Anayasa'ya aykırı bulunduğu yolundaki dâvâlı iddiasının ciddî olduğu kanısı ile ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 153. maddesine dayanılarak Mahkememize başvurulmuştur.

I. Olay :

Türkiye Ziraat Odaları Birliğince, 6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendine göre ödenmesi gerekli yüzde beşlerin 1964-1967 dört yıllık tutarının tahsili istemiyle Mersin Ticaret Borsası aleyhine açılan ve Mersin İkinci Asliye Hukuk Mahkemesinin 1968/332 esas sayısını alan dâvada dâvalı, davacının dayandığı hükmün, Anayasa'ya aykırı bulunduğunu ileri sürmüş ve Mahkeme iddianın ciddî olduğu kanısına vararak Anayasa Mahkemesine başvurulmasına 13/6/1968 gününde karar vermiştir.

III. Yasa metinleri :

1- İtiraz konusu hüküm :

6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun itiraz konusu 31. maddesinin e bendi şöyledir :

(Madde 31- Ziraat Odaları Birliğinin gelirleri şunlardır :

.....

.....

.....

.....

.....

e) Ticaret ve zahire borsalarının bir evvelki yıl umumi gelirleri tutarının % 5 i
.....)

2- Mahkemenin dayandığı Anayasa hükümleri :

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının, mahkemenin gerekçesine dayanak yaptığı hükümleri aşağıda gösterilmiştir.

(Madde 12/2- Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.)

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

(Madde 61- Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi, resim ve harçlar ve benzeri malî yükümler ancak kanunla konulur.)

(Madde 122- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla meydana getirilir ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.

İdare, seçilmiş organları, bir yargı mercii kararma dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştırılmaz.

Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.)

IV. İlk inceleme :

Anayasa Mahkemesinin içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca 24/9/1968 gününde yapılan ilk incelemede (44 sayılı Kanununun 27. maddesi hükümleri uyarınca mahkemenin taraflardan birisince ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına kendini götüren görüşünü açıklar kararı, tarafların bu konudaki iddia ve savunmalarının tümünü ve duruşma tutanağının konu ile ilgili bölümünü göndermediği anlaşıldığından bu eksiklik tamamlanmak üzere dosyanın geri çevrilmesine) oybirliğiyle karar verilmiştir. (1968/40-1968/33 sayılı karar.)

Mahkemenin 28/10/1968 günlü ve 1968/332 sayılı yazısıyla dosya Anayasa Mahkemesine yemden gönderilmiş ve bu kez eksiklerin tamamlandığı görülmüş olduğundan 14/11/1968 gününde yapılan ikinci ilk inceleme toplantısında Anayasa'nın 151. ve 22/4/1962 günlü 44 sayılı Kanununun 27. maddelerine uygun olarak Anayasa Mahkemesine gelmiş bulunduğu anlaşılan işin esasının incelenmesi oybirliğiyle kararlaştırılmıştır.

V. Esasın incelenmesi :

İtiraz esasına ilişkin rapor, mahkemenin, 28/10/1968 günlü ve 1968/332 sayılı yazısına bağlı olarak gelen gerekçeli karar ve ekleri Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hüküm, mahkemenin dayandığı Anayasa maddeleri ve bunlarla ilgili gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları ve konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü ;

1- Ziraat Odalarının ve Ziraat Odaları Birliğinin niteliği:

15/5/1957 günlü ve 6964 sayılı Kanuna göre Ziraat Odaları "bu kanunda yazılı esaslar uyarınca meslek hizmetleri görmek; tarımın (Tarla ve bağ, bahçe ziraata, hayvancılık, ormancılık, ziraat sanatları, ziraî üretim, yetiştirme ve değerlendirme gibi) her alanda kamu yararına uygun gelişmesine, ürün niteliğinin iyileşmesine, üreticinin kalkınmasına ve Devlet tarım program ve politikasının gerçekleşmesine çalışmak, tarımda İş ve meslek ahlâk ve dayanışmasını, tarımla uğraşanların hak ve çıkarlarını korumaya çalışmak; Öteki yasa ve tüzüklerle yüklenen işleri yapmak üzere kuruluş tüzel kişiliği olan meslekî nitelikte kamu kurumları" dır (Madde 1).

Ziraat Odaları Birliği ise, kamu tüzel kişiliği olan bir kuruluştur (Aynı kanun; madde 23). Odalar arasında çıkacak anlaşmazlıkları çözümlenmek, odalar arasında işbirliği ve uyum sağlamak, Hükümetin tarım politikasının ve programının gerçekleşmesine çalışmak, ülke dışındaki ziraî yayım ve yeniliklerden Türkiye'yi ilgilendirenleri derleyip yaymak, millî ve milletlerarası sergi ve panayırlara katılmak, odaları teftiş etmek ve denetlemek, tarım kongreleri düzenlemek Birliğin başlıca görevleri arasındadır (Madde 24).

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

6964 sayılı Kanundan yukarıya aktarılanlar, Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin niteliğini belirtmeye yeterli olduğundan başkaca açıklamaya yer kalmamaktadır.

2- Ticaret borsalarının niteliği :

8/3/1950 günlü ve 5590 sayılı Kanuna göre ticaret borsaları "kanunda yazılı esaslar dairesinde borsaya dahil maddelerin alım satım ve fiyatların tespit ve ilânı işleriyle meşgul olmak üzere kurulmuş tüzel kişiliği haiz kamu kurumları" dır (Madde 32). Hangi malların borsada alını satımının zorunlu olduğu ve bunların en az miktarları borsa meclisinin teklifi üzerine Ticaret Bakanlığınca saptanır. (Madde 52), Borsaya tabi maddelerden hangilerinin, tescil şartıyla, borsa yerinin dışında alınıp satılabileceğini borsa meclisleri belli eder. (Madde 43/i) Borsaların belli başlı gelir kaynaklarından birisi de "muamele tescil ücretleri" dir (Madde 55/c).

3- 6954 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendinde öngörülen gelirin niteliği:

Türkiye Ziraat Odaları Birliğine kanunla verilmiş kamu hukuku alanına giren görev ve hizmetlerin önemi, 6964 sayılı Kanunun yukarıda değinilen maddesine bir gözetinca hemen kendini gösterir. Ziraat Odalarının ve Ziraat Odaları Birliğinin kurulmasının Anayasa'nın 52. maddesiyle; halkın gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak arttırılmasını sağlamak, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek üzere Devletçe alınması öngörülen tedbirlerden vaktiyle alınan bir tanesi gibi kabulü yerindedir. Hükümetin tarım politikasının ve programının gerçekleşmesine çalışacak bir kamu kurumunun gelir kaynaklarının yeterliği üzerinde elbette ki önemle durulmak gerekir. Hele 6964 sayılı Kanunun 45. ve geçici 1. maddeleriyle tasfiye edilen eski zirrat odalarının gelir kaynağı yokluğundan hizmet göremedikleri ortada iken, yasa koyucudan da beklenen yeni kurumu, yeterli ve sürekli kaynakları ile donatma sorununu titizce ve ileriye yönelik bir görüşle ele almasıydı. 6964 sayılı Kanunun, Birliğin gelirlerine ilişkin 31. maddesi, bu beklenen uygun durumdadır.

31. maddeye göre Birliğin belli başlı üç gelir kaynağı vardır:

a) Odaların her yıl tahsil edilen gelirlerinin yüzde onu;

b) Türkiye Cumhuriyeti Zirrat bankasından, 800.000 liradan az olmamak üzere, yapılacak yıllık yardım;

c) Ticaret ve zahire borsalarının, bir önceki yıl genel gelirleri tutarının yüzde beşi:

Yukarıda (b) ve (c) bentlerinde belirtilen gelirlerin yüzde onunu Birlik kendisi için alıkoyduktan sonra artanı odalar arasında eşit olarak bölüştürülür. (6964 sayılı Kanun Madde 32). Demek ki ticaret ve zahire borsaları gelirlerinde alınacak pay, yalnız Birliğin değil dolayısıyla ve çok büyük bir bölümüyle Ziraat Odalarının da gelir kaynağını oluşturmaktadır.

6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendinde öngörülen gelirin niteliği incelenirken şu yönün hemen belirtilmesi yerinde olur : Bu para vergi, resim harç veya benzeri malî bir yüküm değildir ve sorunun Anayasa'nın 61. maddesiyle ilişkisi yoktur, itiraz konusu hükmün zorunlu kıldığı, ülkenin yasalarından öteden ben yeri olagelmiş "kanunî paylar" kapsamı içinde bulunan bir ödemedir.

Gerçekten de yasalarımızın hükümleri arasında "kanunî paylar" düzeninin örneklerine her zaman rastlanmaktadır. İl özel idarelerinin belediye sınırları içinde tahsil ettikleri bina vergisinden belediyelere % 25 pay vermeleri (5237 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu: Madde 4); Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığına karşılık ödeyen kurumların Sandığın yönetim giderlerine katılmaları (5434 sayılı Kanun : Madde 28); il özel idarelerinin ve belediyelerin yıllık gelirleri tahsilatının % 5

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

i ile İller Bankasının sermaye kaynaklarının bir bölümü oluşturmaları (13/6/1945 günlü ve 4759 sayılı İller Bankası Kanununun 3. maddesinin değişik A fıkrası); muhtaç asker ailelerine yardım fonuna belediye ve özel idarelerin bir yıl önceki para tahsilatı tutarının en çok yüzde ikisi oranında katılmaya zorunlu tutulmaları (11/8/1941 günlü ve 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım hakkında Kanun : Madde 11); bu örnekler arasında gösterilebilir.

Bir ara özellikle mahallî idarelerden alınan kanunî paylar, o kadar çoğalmıştır ki 14/7/1965 günlü ve 655 sayılı Kanunla bunların bir bölümünün kaldırılmasına gidilmiştir. 8/6/1933 günlü ve 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanununun değişik 2 nci maddesinin B fıkrası, 29/6/1938 günlü ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanununun 19. maddesinin B ve C fıkraları, 21/1/1946 günlü ve 4837 sayılı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri hakkındaki Kanunun değişik 13. maddesinin B bendi, 9/6/1958 günlü ve 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanununun değişik 37. maddesinin Ç fıkrası, 5/1/1961 günlü ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 76. maddesinin birinci fıkrasının C bendi, gelirlerden pay ayrılmasına ilişkin olup da 655 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırdığı hükümlerdir.

6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen (e) bendinde de bir kamu kurumunun gelirlerinden bir başka kardeş kuruma pay verilmesi öngörülmektedir. Borsa gelirlerinin başlıca kaynaklarından birinin "muamele tescil ücretleri" olduğu; uygulamalarda bir çok tarımsal ürünlerin ve esaslı tarımsal olan mamullerin alım satımının tescile tabî muameleler kapsamı içine girdiği düşünülürse tarımın geliştirilmesinde hizmet görmek üzere kurulan ve tescile tabi borsa muamelelerinin ve bunlarla birlikte borsa gelirlerinin artmasına dolayısıyla yol açabilecek olan bir kamu kurumuna borsa gelirlerinden kanunî pay ayrılmasının, yukarıdaki örnekler de gözönünde tutulursa, olağan sayılması gerekir.

4- 6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendinin Anayasa'nın 122. maddesi hükümleri karşısındaki durum:

Anayasa'nın 122. maddesinde; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının kanunla oluşacağı; organlarının kendilerince ve kendi üyeleri arasından seçileceği; idarenin seçilmiş organları bir yargı mercii kararına dayanmaksızın görevinden uzaklaştırılmayacağı; meslek kuruluşlarının tüzüklerinin, yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olamayacağı hükümleri yer almıştır.

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, itiraz konusu hükmün, borsaları, kendi organlarının irade ve rızaları dışında malî yüküme soktuğunu; bunların gelirleri üzerindeki hak ve yetkilerini kısıtladığını; serbest iradelerine müdahale ettiğini; bu durumun da meslek kuruluşlarının yönetim ve işleyişlerinin demokratik esaslara aykırı olmayacağı kuralını koyan Anayasa'nın 122. maddesinin son fıkrası ile çeliştiğini ileri sürmektedir.

Mahkemenin dayandığı hüküm, özellikle bu çeşit kurumların iç yapı ve işleyişlerinin demokratik esaslara uygun olması gereğini ifade eder. Hüküm bu kurumların merkezî idarenin hiçbir müdahalesine tabi olmadıkları ve gelir kaynakları üzerinde kanunla tasarruf edilemeyeceği yolunda bir yoruma elverişli nitelikte değildir. Yerinden yönetim kesimine giren bütün kuruluşlar Anayasa'nın 112. maddesinde yer alan "idarenin bütünlüğü" ilkesinin sonucu olarak merkezî idarenin, özerk olup olmadıklarına göre, az veya çok vesayeti altındadırlar. Devlet teknik gerekler dolayısıyla çeşitli kamu kuruluşları arasında bölüştürmüş bulunduğu kamu hizmetlerinin uyumlu bir biçimde işlenmesini sağlamak ve bunun için de gerekli tedbirleri almak durumundadır. Kamu hizmetlerini ve kamu kuruluşlarını uyumlandırmanın bir yolu da kamu gelirlerinin bu hizmetler ve kuruluşlar arasında dağılımını ayarlamaktır. "Kanunî paylar" düzeni, etkili bir ayarlama yoludur. Esasen kamu kuruluşlarının gelirleri kanundan doğduğuna ve bunların hemen hemen tümü kamu

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

hukuku yetkilerinin kullanılmasına dayandığına göre, Devletin gene kanunlarla bu gelirlerde değişiklikler ve aktarmalar yapabileceğini kabul etmek yerinde olur.

Görülüyor ki itiraz konusu hükmün, Anayasa'nın 122. maddesine aykırı bir yönü yoktur .

5- 6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendinin Anayasa'nın 12. maddesinin son fıkrası karşısındaki durumu :

İtiraz yoluna başvuran mahkeme, itiraz konusu hükmün Ziraat Odaları Birliğini imtiyazlı duruma getirdiğini ve bu halin de Anayasa'nın 12. maddesinin kişilere, ailelere, zümrelere, sınıflara imtiyaz tanınmasını yasaklayan son fıkrasına aykırı bulunduğunu ileri sürmektedir.

6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendinde öngörülen gelirin niteliği üzerinde yukarıda yeterince durulmuştur. Bir kamu kurumuna kanunla taranan böyle bir yetki ve olanağın, imtiyaz olarak nitelendirilmesi düşünülemez : Kaldı ki Anayasa'nın söz konusu hükmü de kamu kurumlarını erek tutmuş delildir. İtiraz konusu hükümde bu yönden de Anayasa'ya aykırılık yoktur.

6- Özetleme:

Özetlenecek olursa: 6964 sayılı Kanunun 31. maddesinin (e) bendinin Anayasa'nın 61. maddesiyle ilişkisi ve yine Anayasa'nın 12. ve 122. maddelerine ve öteki hükümlerine aykırılığı yoktur, itirazın reddi gerekir.

Üyelerden Celâlettin Kuralmen ve Muhittin Gürün bu görüşe katılmamışlardır.

VI. SONUÇ:

19/5/1957 günlü ve 6964 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun 31. maddesinin (e) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın reddine üyelerden Celâlettin Kuralmen ve Muhittin Gürün'ün karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile 17/6/1969 gününde karar verildi.

Başkanvekili Lütfi Ömerbaş	Üye İhsan Keçecioğlu	Üye Feyzullah Uslu	Üye A. Şeref Hocaoğlu
Üye Fazlı Öztan	Üye Celâlettin Kuralmen	Üye Hakkı Ketenoğlu	Üye Sait Koçak
Üye Avni Givda	Üye Muhittin Gürün	Üye İhsan Ecemiş	Üye Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Muhittin GÜRÜN

KARŞI OY YAZISI

Yukarıki kararın 1 ve 2 No. lu bentlerinde de açıklandığı üzere, Ziraat Odaları Birliği ile Ticaret Borsaları, birbiriyle ilgisi olmayan maksatlar etrafında kurulmuş, ayrı hükmî şahsiyeti haiz meslekî kuruluşlardır. Yasa koyucu bunların iştigal konularının toplum içindeki önemini gözönüne alarak kuruluşlarını yasa ile düzenlemekte kamu yararı görmüş, ve bunun sonucu olarak belli meslek mensuplarının bu kuruluşlara katılmalarını zorunlu kılmak, kuruluşun yapacağı işleri, yani görevlerini, yasa ile belirli bir duruma sokmak ve kamu görevi niteliğinde bazı hizmetler yüklemek, mecburi mahiyette olmak üzere aidat, ücret, masraf niteliğinde bir takım gelir sağlamak yetkisi vermek gibi özel kuruluşlarda bulunmayan kamu yetkileriyle donatmıştır,

Ancak bütün bu açıklanan özellikler, bunların aslında, belli meslek mensuplarının ortak ihtiyaçlarını karşılamak maksadı etrafında meydana getirdikleri veya kanunla üye olmak zorunluğu altında tutuldukları bir meslek kuruluşu oldukları gerçeğini ortadan kaldırmağa yeterli değildir. Nitekim Anayasa'da, 122. maddesinde, bunları adlandırırken (kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları) terimini kullanmak suretiyle bu gerçeği belirtmiş bulunmaktadır.

15 Mayıs 1957 günlü ve 6964 sayılı Kanuna göre (Madde : 4) Ziraat Odalarının üyeleri, devamlı olarak çiftçilikle uğraşanlardır, Ziraat Odaları da Ziraat Odaları Birliğini meydana getirmektedirler.

Ticaret Borsalarının mensupları ise (5590 sayılı Kanununun, 74. maddesinde bunlara "üye" deniliyor) Borsaya dahil maddelerin alım ve satımı ile uğraşanlar, yani (tacir) lerdir (8 Mart 1950 günlü ve 5590 sayılı Kanun, Madde : 37)

Görülüyor ki, gerek kanunla belli edilen görevleri, gerekse mensupları bakımından tamamen ayrı nitelikte olan ve birbiriyle herhangi bir bağlantısı da bulunmayan söz konusu iki meslek kuruluşundan Ticaret Borsaları istenen kanun hükmü ile Ziraat Odaları Birliğinin çalışmalarını malî yönden desteklemek ve ona her yıl belli ölçüde para ödemek zorunluğu altına sokulmuş bulunmaktadır. "

Mahkememizin yukarıki kararında Ticaret Borsalarının gelirlerinden Ziraat Odaları Birliğine kanunla pay alınmasının, diğer bir deyimle Ziraat Odaları Birliğinin, Ticaret Borsalarının gelirine ortak edilmesinin gerekçesi olmak üzere, Ziraat Odaları Birliğinin çalışmaları sonucunda Ziraat ürünlerinin hem keyfiyet hem de kemiyet bakımından alışıcağı durum neticesinde Borsadan geçen iş hacmi de artmak suretiyle Ticaret Borsalarının başlıca gelir kaynaklarından birisi olan (muamele tescil ücretlerinde) artış olacağı ve şu suretle borsaların, gelirlerinin olağan sayılması gerektiği görüşü öne sürülmekte ve esasen yürürlükteki kanunlarımızın bazılarında bu gibi "pay" sisteminin kabul edilmiş bulunduğu da açıklanarak bir kısım kanun tarih ve numaraları gösterilmek suretiyle bu iddia belgelendirilmektedir.

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

İlk önce, verilen örneklerin konumuzla hiç bir yönden benzerliği bulunmadığı cihetle "örnek" olarak kabulleri mümkün değildir.

Zira bunlardan:

a- Bina vergisinden Belediye hissesi , esasen kanunla Belediyeye tanınmış bir vergi olup ayrı tahsil işlemlerinden kaçınmak için bir elden (özel idarece) tahsil olunması usulünün kabul edilmiş olması nedeniyle sonuçta iki idare arasında kendi hisseleri nispetinde paylaştırılmaktadır.

b- Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı, ilgili Kurumların emeklilik işlemlerini yürütmekte olması sebebiyle bu hizmetin gerektirdiği giderlerin ilgili kurumlarca karşılanması tabidir.

c- İller Bankası, il özel idareleriyle belediyelerin yatırım ihtiyaçlarının gerektirdiği krediyi sağlamak maksadiyle kurulmuş bir Banka olması nedeniyle sermayesine de bunların katkıda bulunmalarında yadırganacak bir yön yoktur.

d - Kamu kurumu olan ve vergi kaynaklarıyla hizmet gören Belediyelerle özel idarelerin, muhtaç asker ailelerine yardım etmelerinin aykırı bir yönü olmadığı gibi Devletin bir bölümü olan bu idareleri, kamu görevi yapmakla beraber aslında birer mesleki teşekkül olan ve gelir kaynaklarını, kayıt ücreti aidat ve benzeri adlarla mensuplarından toplanan paralar ve yaptıkları hizmet karşılığında aldıkları ücretler teşkil eden, yani, bünyeleri, kuruluş amaçları ve gelir kaynakları bakımından hiç bir benzer yönleri bulunmayan Ticaret Borsalarıyla bir tutarak yapılan kıyaslama ile sonuca varmanın câiz olmadığı ortadadır.

Ticaret Borsalarının, Ziraat Odalarının çalışmaları sonucunda faydalandıkları ve gelirlerinin bu nedenle arttığı varsayımına gelince:

Bir sosyal ve ekonomik ortam içinde her kuruluş, dolaylı veya dolaysız olarak öteki kuruluşların çalışmalarından bir ölçüde faydalanır, bu nedenle (faydalanma) unsurunu, bir kuruluştan ötekine kanun zoru ile para ödettirmenin gerekçesi olarak öne sürmek mümkün değildir. Kaldığı Ziraat Odaları Birliğinin amaçları arasında Ticaret Borsalarının gelirlerini arttırmak görevi bulunmamaktadır. Kararda açıklanan kanun hükümlerine göre, Ziraat Odalarının ve bunlardan meydana gelen Birliğin belli başlı görevleri, Ziraat üretiminin (yani kendi mensuplarının gelirlerinin) geliştirilmesi, hak ve çıkarlarının korunması ve Devletin Tarım program ve politikasının gerçekleştirilmesine yardımcı olunması diye özetlenebilir. Şüphesiz bu nitelikteki bir kuruma Devlet yardım edebilir. Ancak Devletin bu yardımı kendi kaynaklarından yapması gerekli olup üyelerinden sağladığı veya gördüğü hizmet karşılığı aldığı paralarla kendi mensuplarına faydalı olmaya çalışan (Kamu Kurumu niteliğindeki) herhangi bir meslekî teşekküle kanun zoru ile bu işi yaptıramaz.

Şayet (bir meslekî kuruluşun, bir başka kuruluşun çalışmalarından dolaylı olarak faydalanmakta olması) durumu, bunlardan birinin ötekine kanun emriyle para ödemeye mecbur tutulması için haklı bir sebep olarak kabul edilecek olursa Ziraat Odalarına yardım zorunda kalmayacak bir teşekkül gösterilemez : Zira bütün hal mensuplarının, zahire, sebze, meyve ticaretiyle uğraşanların, celep, kasap, tüm ziraat sanayii kollarında, yağ ve tekstil işlerinde çalışanların, bu işlerin ihracatıyla uğraşanların ve daha akla gelmeyen ziraat ürünleriyle ilişkisi olan türlü ticaret ve sanayi erbabının meydana getirdikleri dernek ve benzeri kurumların (meselâ Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Dernekleri gibi) Ziraat Odalarına yardım mükellefiyeti altına sokulmaları bu gerekçenin tabii bir sonucu olarak ortaya çıkar.

Kaldı ki konuyu sadece Ziraat Odaları açısından ele alan bu sonuç, aslında tek taraflı ve bu nedenle de eksik olan bir düşünceye dayanmaktadır. Zira sadece bu kuruluşlar Ziraat Odaları

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

Birliğin çalışmalarından yararlanır durumda olmayıp onlarda Ziraat ürünlerini değerlendirmekte olmaları bakımından çiftçiye ve Ziraat Odalarına yardımcı olmaktadır, yani ortada karşılıklı faydalanma söz konusu olduğundan tek taraflı olarak Ziraat Odalarına veya onların birliğine yardım mükellefiyetinin gerekçesi yoktur.

Ticaret borsalarının durumuna gelince :

5590 sayılı Kanununun 55. maddesinde söz konusu edilen gelirler esas itibariyle bu meslek teşekkülünün mensupları olan (tacir) ler tarafından ödenir. Bunların dışında, borsaya dahil maddeleri borsada satan üreticilerden de sadece borsanın yaptığı hizmet karşılığı ücret alınır.

Görülüyor ki borsa gelirlerinde Ziraat Odaları mensubu olan çiftçilerin doğrudan doğruya bir katkıları yoktur. Borsa gelirleri içinde bulunan tescil harçlarından çiftçinin ödediği miktarların, (faydalanılan hizmet karşılığı ücret oldukları bir an gözönüne alınmayarak borsalara açıktan sağlanan bir gelir niteliğinde sayılsa bile); borsaların genel geliri içindeki nispetinin de çok cüzî olduğu anlaşılmaktadır. Halbuki söz konusu 6964 sayılı Kanunla Ticaret Borsaları, genel gelirlerinin % 5 ini Ziraat Odaları Birliğine, vermek zorunluğu altına sokulmuştur. Birliğin asıl üyesi olan Ziraat Odalarının bile Birliğe ancak gelirlerinin % 10 u nispetinde bir pay vermeleriyle yetinildiği (Kanun 6964. Madde 21) görülmekte ve şu suretle borsaların, Birliğin kendi üyelerinin ödedikleri hissenin yansına varan bir nispet üzerinden malî yüküm altına sokulmuş buldukları gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki (faydalanma) gerekçesi burada da sadece Ticaret Borsaları bakımından öne sürülemez. Zira Ticaret Borsaları da, aleniyet ve rekabet şartlarını hazırlayarak arz ve talebi böyle bir piyasada karşı karşıya getirmek, tahlil raporları hazırlamak ve hakem kararlarıyla ihtilâftan çözmek şartıyla alım ve satıma istikrar ve güven kazandırarak Ziraat ürünlerinin gerçek değerlerini bulmalarını ve bu sayede Ziraat üretiminin, hem verim, hem vasıf yüksekliği bakımlarından olumlu yönlere yönelmesini sağlamakta ve bu suretle Ziraat Odalarının ve Ziraat Odaları Birliğinin amacına yardımcı olmakta ve yükselen değerlerden bu meslek kuruluşlarının üyelerine fiilî ve maddî faydalar yaratmaktadır.

Görülüyor ki sağlanan fayda karşılıklıdır, buna göre de bunlardan yalnız bir tarafın durumu ele alınarak öteki tarafa mükellefiyet yükletilmesinin haklılığı savunulamaz .

Meslekî teşekküllerde aslolan, giderlerinin kendi özel gelirleriyle karşılanmasıdır. Şayet meslekî teşekkül, bir kamu kurumu niteliğinde teşkilâtlandırılmış ise bu yüzden yükletilen kamu görevine ilişkin hizmetleri için üyelerine Devletçe belirtilen miktarlarda malî yüküm yükletilmesine izin verilmesi, veya Devlet gelirlerinden "pay" veya "yardım" adı altında verilecek paralarla bu hizmetlerin karşılanması yolları aranmalıdır. Yoksa Devletin bu görevi, konumuzdaki 6964 sayılı Kanunla yapıldığı gibi bir başka meslekî teşekküle devrolunarak dolayısıyla o meslekî teşekkül üyelerinin malî yüküm altına sokulması, Anayasa'nın 61. maddesi karşısında caiz değildir. Bu bakımdan Ziraat Odaları Birliğince yürütülen kamu görevlerine ilişkin giderlerin de, Ziraat Odalarına ve Odaların üyelerine kanımla yükletilecek malî yükümlerden sağlanacak gelir ve kaynaklarıyla karşılanması, yetmediği takdirde de Devlet gelirleriyle desteklenmek suretiyle tüm mükelleflerin bu kamu giderine katılmalarının sağlanması gerekir. Halbuki sözü geçen 6964 sayılı Kanunla, Ziraat Odaları Birliğinin bir kısım giderlerinin Ticaret Borsalarınca ve dolayısıyla sadece bu borsalara üye olanlarca karşılanması kanunî bir mecburiyet olarak konulmuştur. Şayet bu yoldan karşılanan giderler Ziraat Odaları Birliğinin tamamen meslekî nitelikteki çalışmalarının karşılığı ise buna "başka bir meslek teşekkülünün kanunla para ödemek zorunda bırakılması, bir taraftan bu teşekkül üyelerinin mülkiyet hakkına. Öte yandan, meslekî teşekkül kurulması amaçlarına ve bu bakımdan Anayasa'nın 36 ve 122. maddelerine aykırı olur. Eğer bu giderler, sözü geçen birliğin

Esas Sayısı:1968/60
Karar Sayısı:1969/36

Kamu Kurumu olmasından doğan kamu hizmeti niteliğindeki çalışmalarının karşılığı ise bu takdirde de bu hizmeti sadece Ticaret Borsalarına ve onların üyelerine, yani (herkes) yerine belli bir teşekkül ve kişilere yükletmek Anayasa'nın 61. maddesine aykırı olur. Zira kamu kurumu niteliğindeki bir meslek kuruluşunun üyeliğinin mecburi olması nedeniyle üyelere yükletilen ve ödenmesi mecburi olan malî yükümlerin de, Anayasa'nın 61. maddesinde öngörülen vergi, resim, harç, benzeri bir malî yüküm olduğunda şüphe yoktur. Bir malî yükümün herkese teşmil olunmayarak sadece o meslek kuruluşunun üyelerine hasrolunması ise, böyle bir kuruluşun kamu görevi görürken bile herkesten önce kendi üyeleri yararına iş yapmakta ve çalışmakta olması nedenine dayanır. Bir kısım meslek mensuplarından veya onları Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından, kendileriyle hiç ilgisi bulunmayan bir başka kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu için kanun hükmü ile ve mecburi olarak para alınmasını ise böyle bir hukukî nedene ve sözü geçen 61. maddedeki ilkelerden hiç birisine dayandırmak mümkün değildir ve bu bakımdan da bu yoldaki bir hükmün Anayasa'nın 61. maddesine olan aykırılığı ortadadır.

Öte yandan Kamu Kurumu niteliğinde de olsa, bir meslekî teşekkülün gelirlerinin; münhasıran onun kendi görevlerinin eksiksiz olarak yapılmasını sağlayacak miktarlara göre ayarlanması gerekir. Bu bakımdan bu gelirlerden, başka amaçlar için koparılacak her parça, ya söz konusu meslekî teşekkülün kendi görevlerini yeteri derecede başarabilmesinin engellenmesi veya üyelerine bu nispette yeni malî yükümler yükletilmesi sonucunu doğurur ki bunun da Anayasa'nın 122. maddesinde yer alan ve demokratik esaslara göre malî ve idarî özerklik içinde çalışmalarını öngörülmüş bulunan (Kamu Kurumu niteliğindeki meslekî teşekkül) kavramına aykırılığı meydandadır.

Özetlemek gerekirse, 15 Mayıs 1957 günlü ve 6964 sayılı Kanununun 31. maddesinin c bendinde yer alan ve Ticaret Borsalarını, Ziraat Odaları Birliğine her yıl belli bir ölçüde para ödemeye zorunlu kılan hüküm, yukarıda açıklandığı gibi Anayasa'nın çeşitli maddelerinde yer alan kurallara aykırı olduğundan iptali gerekmektedir:

Bu nedenlerle karara karşıyım.

Üye

Muhittin Gürün

Sayın Muhittin Gürün'ün karşı oy yazısında açıklanan düşüncelere katılıyorum.

Üye

Celâlettin
Kuralmen